

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. XI-242 75³ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, jog iš konstitucinio teisinės valstybės principo, kyla reikalavimas įstatymu nustatyti valstybės paramos mokslui, skiriant mokslo ir studijų institucijoms valstybės biudžeto lėšas moksliniams tyrimams ir jų plėtrai, svarbiausius elementus, *inter alia* šių institucijų mokslinės veiklos vertinimo sistemos pagrindus ir rezultatų vertinimo kriterijus, tačiau šiuo metu mokslininkų visos darbo dienos reguliavimas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. V-706.

Reguliavimas, kuris yra įteisintas iki šiol galiojusiame poįstatyminiame akte (reglamente) yra diskriminacinio pobūdžio dėstytojų atžvilgiu. Dėstytojų visos darbo dienos ekvivalentas, skiriant bazinį mokslo finansavimą pagal palyginamojo vertinimo rezultatus, yra dalinamas iš 3. Toks reglamentavimas remiasi nuostata, kad dėstytojai maždaug trečdalį darbo laiko skiria moksliniam darbui, o kitus du trečdalius – atitinkamai studijoms bei ekspertinei, organizacinei ir kitai veiklai. Ši nuostata nepagrįstai suponuoja, kad mokslo darbuotojai moksliniam darbui skiria visą darbo laiką, nedalyvaudami ekspertinėje, organizacinėje ir kitoje veikloje. Kadangi iš tikrųjų mokslo darbuotojai taip pat dalyvauja ekspertinėje, organizacinėje ir kitoje veikloje, tai darytina išvada, kad jie skiria moksliniam darbui ne tris kartus, o tik du kartus daugiau darbo laiko nei dėstytojai. Toks dėstytojų diskriminavimas lemia disproporcijas skirstant lėšas pagal ekspertinio (palyginamojo, kuris priklauso nuo visos darbo dienos atitikmens) ir formalaus (kasmetinio, kuris nepriklauso nuo visos dienos atitikmens) vertinimo rezultatus. Pavyzdžiui, 2020 m. lėšų, skiriamų universitetams, kuriuose vyrauja dėstytojai, pagal ekspertinio ir formalaus vertinimo rezultatus santykis tesudaro 1,2, o mokslinių tyrimų institutams, kuriuose vyrauja mokslo darbuotojai, – 1,9. Priėmus siūlomą pataisą, universitetams šis santykis padidėtų iki 1,8, t.y. taptų palyginamu su mokslinių tyrimų institutų santykiu.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Iniciatorius Seimo narys Artūras Žukauskas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Įstatymo (*aktuali redakcija nuo 2022-01-01*) 75³ straipsnio 2 dalis nustato, kad „Pagal palyginamojo ekspertinio vertinimo suminius įverčius universitetams ir mokslinių tyrimų institutams paskirstoma 60 procentų visoms mokslo sritims tenkančių lėšų moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai. Lėšos kiekvienos mokslo srities moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai skiriamos universitetams ir mokslinių tyrimų institutams proporcingai jų vertinamųjų vienetų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros palyginamojo ekspertinio vertinimo suminių įverčių ir šių vertinamųjų vienetų dydžių, išreikštų jų mokslininkų ir menininkų visos darbo dienos atitikmenimis, sandaugoms.“

Taip pat šiuo metu yra priimtas Įstatymo 75³ straipsnio 2 dalies pakeitimas, kuris įsigalios 2024 sausio 1 d. „Pagal ekspertinio vertinimo suminius įverčius universitetams ir mokslinių tyrimų institutams paskirstoma 70 procentų visoms mokslo sritims tenkančių lėšų moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai ir meno veiklai. Lėšos kiekvienos mokslo srities moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai skiriamos universitetams ir mokslinių tyrimų institutams proporcingai jų

vertinamųjų vienetų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ekspertinio vertinimo suminių įverčių ir šių vertinamųjų vienetų dydžių, išreikštų jų mokslininkų ir menininkų visos darbo dienos atitikmenimis, sandaugoms“.

Skirtumas tarp šių redakcijų yra tas, kad nuo 2024 m. sausio 1 d. ekspertinis vertinimas įvedamas ir meno veiklai bei padidinamas skiriamų lėšų procentas nuo 60 iki 70. Pažymėtina, kad meno veiklos vertinimas pirmą kartą bus atliekamas 2029 metais, todėl lėšos meno veiklai turės būti skiriamos pagal dabar galiojančius teisės aktus.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Siūloma nustatyti, kad mokslininkų ir menininkų visos darbo dienos atitikmuo būtų skaičiuojamas kaip tam tikros mokslo srities ar krypties visų institucijos dėstytojų, turinčių mokslo laipsnį, visos darbo dienos atitikmens, padalinto iš 2, ir visų mokslo darbuotojų, turinčių mokslo laipsnį, visos darbo dienos atitikmens suma.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Siūlomas projektas kriminogeninei situacijai ir korupcijai neigiamos įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Projektas verslo sąlygoms ir jo plėtrai neigiamos įtakos neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokie šios srities teisės aktai tebegalioja (pateikiamas šių aktų sąrašas) ir kokius galiojančius teisės aktus būtina pakeisti ar panaikinti, priėmus teikiamą projektą.

Teisės aktų keisti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas, o projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės aktus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymų lydimųjų aktų, – kas ir kada juos turėtų parengti, šių aktų metmenys.

Įstatymo įgyvendinimo teisės aktų nereikės.

13. Kiek biudžeto lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas (pateikiami įvertinimai artimiausiems metams ir tolesnei ateičiai).

Papildomų lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinės paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis yra „mokslininkas“, „mokslo darbuotojai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra.